

СВІТОВИЙ ДОСВІД РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

*Malkiewicz Andrzej,
Profesor, Uniwersytet Zielonogórski, Polska*

PROBLEMY POLITYKI REGIONALNEJ KOŚCIOŁÓW PRAWOSŁAWNYCH W CENTRALNEJ EUROPIE

Centralna Europa jest zróżnicowana wyznaniowo, w poszczególnych krajach działa niekiedy kilka konkurencyjnych kościołów prawosławnych.

Kościoły te uznają honorowe pierwszeństwo Patriarchy Konstantynopola, nazywanego Patriarchą Ekumenicznym (Архієпископ Константинополя – Нового Риму і Вселенський Патріарх). Ich samodzielność – autokefalia – wyraża się w niezależności hierarchii od jakiegokolwiek innej władzy kościelnej oraz lokalnych zwyczajach i obrzędach. Na czele każdego stoi metropolita, powoływany zgodnie z wewnętrznymi przepisami danego kościoła, stosowany wobec niektórych tytuł patriarchy jest wyrazem szczególnego szacunku. O nadaniu autokefalii decyduje Patriarcha Ekumeniczny. Niekiedy, zamiast niego usiłował decydować patriarcha moskiewski. „Spory między Kościołami mają wyraźne zabarwienie polityczne, co w znacznym stopniu wyjaśnić można konfliktami między partiami i ruchami politycznymi [...] są logicznym skutkiem niezdrowej polityki państwowej, narodowościowej i religijnej, prowadzonej w poprzednich dziesięcioleciach”⁴².

Formą wyodrębnienia jest egzarchat. Nie ma jednolitych zwyczajów w tym zakresie, na ogół przez egzarchat rozumie się diecezję (grupę diecezji) będącą w jurysdykcji określonego kościoła na terytorium innego państwa, dysponującą ograniczonym zakresem samodzielności (np. w zakresie języka).

Poszczególne kościoły prowadzą działalność poza granicami, wśród wiernych swego narodu w diasporze lub na emigracji. powoduje to, że w niektórych krajach działają parafie przynależne do kilku różnych kościołów.

Od lat 20. XX w. patriarchowie Konstantynopola uważają, że cała diaspora prawosławna powinna być im podporządkowana. Wzbudza to kontrowersje, ale stopniowo jest realizowane⁴³. W 1963 r. Patriarchat powołał Metropolię Niemiec, posiadającą także Egzarchat Centralnej Europy (Griechisch-Orthodoxe Metropolie von Deutschland und Exarchat von Zentraleuropa) obejmujący obszar byłego NRD oraz eksterytorialny Wikariat Gmin Rumuńskojęzycznych (Rumänischsprachige

⁴² W. Oniszczyk [Вікторія Оніщук], *Prawosławie na łamach współczesnych czasopism ukraińskich*, w: P. Kosiewski, G. Motyka (red.), *Historycy polscy i ukraińscy wobec problemów XX wieku*, Kraków 2000, s. 257.

⁴³ И. Якимчук, *В каком порядке нас перечислять, и в каком порядке мы должны стоять – это же не суть православной веры!*, <http://www.pravoslavie.ru/50217.html>.

Kirchengemeinden)⁴⁴. W tym samym roku powstała też Metropolia Austrii, obejmująca dziś także Węgry, w których działa pięć parafii, od 1995 r. formalnie zarejestrowanych (Griechische-Orientalische Metropolis von Austria, Exarchat von Ungarn und Mitteleuropa)⁴⁵.

Ważną rolę w regionie odgrywa Patriarchat Moskiewski⁴⁶. Obecnie w niepodległej Rosji powstał swoisty „sojusz tronu i Kościoła”, nieco przypominający czasy carskie, a państwo usiłuje realizować cele polityki zagranicznej także za pośrednictwem religii.

Na terenie Niemiec działa Diecezja Berlińska i Niemiecka Rosyjskiego Kościoła Prawosławnego (Берлинская и Германская епархия, Berliner Diözese der Russischen Orthodoxen Kirche des Moskauer Patriarchats)⁴⁷, należąca od 1945 r. do 1990 r. do Zachodnioeuropejskiego Egzarchatu Rosyjskiego Kościoła Prawosławnego, a od tego czasu podporządkowana bezpośrednio patriarsze Moskwy.

W 1920 r. Patriarcha Ekumeniczny zgodził się na powołanie odrębnej organizacji kościelnej dla emigrantów z tego państwa, podległej bezpośrednio jemu. W 1922 r. powstał Rosyjski Kościół Prawosławny poza granicami (Російська православна церква закордоном), z tymczasową siedzibą w Sremskich Karłowicach w Jugosławii (Сремські Карловці). Przed końcem II wojny światowej kierownictwo Kościoła przeniosło się do Monachium, a w 1949 r. do USA, jego duchowni i wierni albo zbiegli na Zachód, albo wrócili do łączności z Patriarchatem Moskiewskim⁴⁸.

Po 1991 r. odrębność pozostała. W 2007 r. zawarto porozumienie, na mocy którego rozwija się ostrożna współpraca pomiędzy obu kościołami. Synod Rosyjskiego Kościoła Prawosławnego w 2008 r. nadał Kościołowi poza granicami status autonomicznego kościoła w jurysdykcji Patriarchatu Moskiewskiego.

Część wiernych i duchownych nie zgodziło się jednak na kompromis, w okresie rokowań doszło do kilku rozłamów w Kościele poza granicami. M.in. w 2005 r. wyodrębnił się Rosyjski Kościół Prawdziwie Prawosławny (Русская истинно-православная церковь). Działa on głównie w Stanach Zjednoczonych, ale podjął też działalność w Centralnej Europie.

W 1219 r. wyodrębnił się autokefaliczny Serbski Kościół Prawosławny (Српска православна црква)⁴⁹. Obejmuje dziś wiernych na terytorium Serbii (z Kosowem), Czarnogóry, Macedonii oraz Bośni i Hercegowiny. W Chorwacji i

⁴⁴ <http://www.orthodoxie.net>.

⁴⁵ <http://www.metropolisvonaustria.at>

⁴⁶ <https://mospat.ru>.

⁴⁷ <http://www.rokmp.de>.

⁴⁸ <http://sinod.ruschurchabroad.org>.

⁴⁹ <http://www.spc.rs>.

Słowenii działa jego Metropolia Zagrebsko-Ljublanska⁵⁰ oraz odrębnie od niej Biskupstwo Dalmacji.

W 1996 r. kilku mnichów przybyłych z Góry Athos założyło Serbski Kościół Prawdziwie Prawosławny (Сербская Истинно-Православная Церковь). Początkowo działał w łączności z Kościołem Prawosławnym Grecji, nie mogąc uzyskać od niego wyświęcenia biskupa, w 2009 r. nawiązał współpracę z Rosyjskim Kościołem Prawdziwie Prawosławnym, od którego uzyskał w 2011 r. takie wyświęcenie, a zaraz potem Kościół ogłosił autokefalię – przez nikogo jednak nie uznawaną. Ma 11 klasztorów i parafii⁵¹.

W 1942 r. założono odrębny Chorwacki Kościół Prawosławny. Działał do 1945 r. W marcu 2010 r. ogłoszono jego reaktywację. Nie jest uznawany przez inne Kościoły za powstały w sposób zgodny z prawem kanonicznym, ani przez państwo chorwackie, które zawarło umowę z Serbskim Kościołem Prawosławnym i ma z nim dobre relacje.

W Słowenii obecni są wyznawcy Serbskiego Kościoła Prawosławnego oraz Macedońskiego Kościoła Prawosławnego⁵², zapewne nieliczni, nie udało się znaleźć bliższych danych na ten temat.

W Kosowie prawosławie wyznaje ok. 7% mieszkańców. Tamtejszy biskup Artemiusz (Marko Radosavljević, Артемије) należał do najbardziej konserwatywnego, nacjonalistycznego skrzydła Kościoła Serbskiego. W 2010 r. kierownictwo Kościoła zarzuciło mu defraudację majątku Cerkwi oraz funduszy państwowych i pozbawiło go urzędu. Sprzeciwiła się temu część wiernych i zwłaszcza zakonników. W 2011 r. utworzył odrębny Kościół, pod nazwą Biskupstwo raszko-prizreńskie i kosowo-metochijskie na wygnaniu (Eparhija raško-prizrenska i kosovsko-metohijska u egzilu), samowolnie wyświęcił trzech biskupów, Kościół posiada obecnie 17 parafii, trzydziestu duchownych⁵³, nie jest uznawany za legalny przez żaden inny kościół, a w 2015 r. Artemiusz został wykluczony z Kościoła serbskiego.

Macedoński Kościół Prawosławny działał od 1958 r. jako autonomiczny w jurysdykcji patriarchy Serbii, w 1967 r., zachęcony przez komunistów, ogłosił autokefalię, czego nie uznał żaden inny kościół⁵⁴. Oficjalnie używa nazwy Macedoński Kościół Prawosławny – Arcybiskupstwo Ochrydzkie⁵⁵ (Македонска православна црква – Охридска архиепископија). Ma ponadto diecezje w Ameryce, Australii i Europie, ta ostatnia ma parafie w Berlinie i Zagrzebiu. Jej

⁵⁰ <http://www.spc.rs>.

⁵¹ <http://www.serbiantrueorthodox.org> – od sierpnia 2016 r. strona nie daje się otworzyć.

⁵² <http://www.hierarchy.religare.ru/h-geo-slovenia.html>.

⁵³ <http://www.eparhija-prizren.org>.

⁵⁴ W latach 1999-2001 prowadzono rozmowy z Patriarchą Ekumenicznym, w sprawie zaakceptowania autokefalii, przy energicznym wsparciu władz państwowych, lecz nie dały efektu.

⁵⁵ W Ochrydzie od X do XVIII w. znajdowało się centrum Kościoła Prawosławnego w Macedonii (krótko w jurysdykcji patriarchatu Bułgarii, a głównie Patriarchatu Ekumenicznego).

zwierzchnik nosi tytuł arcybiskup ochrydzki i macedoński i metropolita Skopje (Архиепископ Охридски и Македонски и Митрополит Скопски)⁵⁶.

W Macedonii działa też drugi Kościół, używający niemal identycznej nazwy, skonfliktowany z nim i z państwem macedońskim – Arcybiskupstwo Ochrydzkie (Охридска Архиепископија)⁵⁷ – mające status autonomicznego Kościoła w obrębie Patriarchatu Serbskiego. Powstało w 2003 r. w wyniku odejścia biskupa i jego zwolenników z niekanonicznego Kościoła Macedońskiego. Jego zwierzchnik nosił tytuł egzarchy ochrydzkiego, a od 2005 r. arcybiskupa ochrydzkiego i metropolity Skopje (архиепископот охридски и митрополит скопски).

Struktura ta nie jest uznawana za legalną przez władze Macedonii. Biskupa Jovana (Јован, Zoran Vraniškovski, Зоран Вранишковски) natychmiast po przejściu do Kościoła Serbskiego policja macedońska usunęła z obiektów należących do diecezji, represje spadły również na związanych z nim duchownych. W 2005 i ponownie w 2011 r. był aresztowany i oskarżony o sianie nienawiści na tle etnicznym⁵⁸. Odzyskał wolność 2 lutego 2015 r.

W 2009 r. Kościół Macedoński (ten, który wyodrębnił się w 1967 r.) zwrócił się do Patriarchatu Serbskiego z prośbą o ponowne przyjęcie w jurysdykcję. Dopiero w maju 2015 r. Kościół Serbski zgodził się na rozpoczęcie rozmów na ten temat – po uwolnieniu z więzienia biskupa Jovana. Rozmowy trwają.

Kościół prawosławny w Czarnogórze w czasach jej pierwszej niepodległości uważał się za autokefaliczny, choć formalnie autokefalii nie otrzymał, korzystał z niej na mocy zwyczaju. W 1920 r. został przymusowo wcielony do Patriarchatu Serbskiego.

W 1993 r. Kościół Czarnogórski odnowiono (Црногорска православна црква), ma też parafie w Argentynie i w Australii. Żaden kanoniczny Kościół prawosławny nie uznaje jego autokefalii. Część wiernych pozostała przy Kościele serbskim (Metropolia Czarnogóry i Przymorza, Митрополија црногорско-приморска)⁵⁹. Władze państwa popierają Kościół Czarnogórski, a serbski egzarcha Amfilochiusz (Амфилохије, Risto Radović, Ристо Радовић) był szykanowany. M.in. w styczniu 2011 r. wszczęto przeciw niemu postępowanie karne za rzekome posługiwanie się mową nienawiści⁶⁰.

Najstarszym kościołem autokefalicznym w regionie jest Kościół bułgarski, istniejący od 870 r. do czasu podboju tureckiego. W 1872 r. ponownie ogłosił autokefalię. Konstantynopol długo nie chciał tego uznać, uczynił to dopiero w

⁵⁶ <http://www.mpc.org.mk>.

⁵⁷ <http://www.poa-info.org>.

⁵⁸ J. Paszkiewicz, *Polityczne aspekty sporu o status Macedońskiej Cerkwi Prawosławnej (MCP) (1991-2014)*, „Poznańskie Studia Sławistyczne” 2016, nr 10, s. 227-241.

⁵⁹ <http://www.mitropolija.com>.

⁶⁰ Akt oskarżenia jest dostępny na stronie http://www.spc.rs/sr/mitropolit_amfilohije_primjedbe_na_optuzhbu_visheg_drzhavnog_tuzhilashtva.

lutym 1945 r. na prośbę Patriarchy Moskiewskiego. Był ściśle kontrolowany przez władze komunistyczne, co stało się przyczyną rozłamu. W 1992 r. grupa hierarchów zarzuciła patriarsze Maksymowi (Максим, Marin Minkow, Марин Минков) zbyt bliskie relacje z komunistami i niekanoniczny wybór. Ponieważ odmówił ustąpienia i zyskał poparcie kilku innych biskupów, powstał Bułgarski Kościół Prawosławny – Synod alternatywny (алтернативният синод), który w 1996 r. powołał własnego patriarchę. Nie był on (ani Kościół, ani patriarcha) uznawany przez nikogo w świecie (z wyjątkiem Kościoła Albanii, o czym dalej). Władze państwowe na przemian popierały raz jeden, raz drugi Kościół, rządy lewicowe – Maksyma, prawicowe – Synod alternatywny. W 2004 r. władze Bułgarii siłą odebrały Synodowi alternatywnemu wszystkie budynki sakralne, na co złożył on skargę w Europejskim Trybunale Praw Człowieka, który w 2009 r. nakazał wycofanie tej decyzji. Maksym odmówił wykonania wyroku, poparły go władze państwa. Po śmierci Maksyma w 2012 r. nastąpiło zjednoczenie⁶¹, większość duchownych wróciło do oficjalnego Kościoła, nieliczni przeszli do Kościoła Starego Stylu. Poza granicami Metropolii zachodniej Europy, która posiada parafię w Budapeszcie. Działa też placówka w Stambule, pod nazwą Egzarchat, ale będąca w istocie jedną parafią⁶².

Istnieje także Bułgarski Kościół Prawosławny Starego Stylu (Българска Православна Старостилна Църква)⁶³, założony przez duchownych, którzy nie zgodzili się na reformy liturgii (w tym kalendarza) przyjęte przez Kościół Bułgarski w 1968 r., mające zbliżyć jego obyczaje do stosowanych w Patriarchacie Moskiewskim. Do 1993 r. działał w podziemiu, dziś jest legalny. Znajduje się w łączności z podobnymi kościołami Grecji i Rumunii oraz grupami rozłamowymi Rosyjskiego Kościoła Prawosławnego poza granicami.

W Albanii wyznawcy prawosławia należeli wcześniej do Kościoła greckiego, w 1922 r. proklamowano autokefalię, Patriarcha Ekumeniczny zatwierdził ją w 1937 r. W czasach komunizmu Kościół został zniszczony, nie przeżył żaden z biskupów i tylko kilku księży. Patriarcha Ekumeniczny dla jego odbudowy po 1991 r. skierował w tym celu greckiego biskupa, z tytułem egzarchy, ale jego działania początkowo blokowały władze państwa, obawiające się greckiej infiltracji. Dopiero w 1998 r. powołano pierwszych biskupów albańskich, wyświęconych przez biskupa bułgarskiego synodu alternatywnego. Od tego czasu działa jako Autokefaliczny Prawosławny Kościół Albanii (Kisha Ortodokse Autoqefale e Shqipërisë)⁶⁴, jego autokefalii nie uznaje żaden inny kościół.

W 1925 r. zjednoczyły się trzy dotychczas odrębne kościoły prawosławne Rumunii, Siedmiogrodu i Besarabii w jeden Kościół Rumuński, który otrzymał

⁶¹ <http://www.bg-patriarshia.bg>.

⁶² <http://www.svetistephan.com>.

⁶³ <http://bulgarian-orthodox-church.org>.

⁶⁴ <http://orthodoxalbania.org>; T. Czekalski, *Zarys dziejów chrześcijaństwa albańskiego w latach 1912-1996*, Kraków 1996.

rangę patriarchatu (Biserica Ortodoxă Română)⁶⁵. W sąsiednich krajach działają w ramach Kościoła Rumuńskiego biskupstwo Dacji Felix, obejmujące Serbię oraz biskupstwo Węgier (Episcopia Ortodoxă Română din Ungaria). Działa też na obszarze Mołdawii. Na terytorium Rumunii prowadzi zaś działalność Serbski Kościół Prawosławny.

Na Węgrzech podczas spisu powszechnego w 2001 r. prawosławie zadeklarowało 16 tys. osób. Mimo to jego wyznawcy podzieleni są między pięć kościołów.

Najstarsze tradycje ma Diecezja Budzińska Kościoła Serbskiego, obejmujące też swą jurysdykcją Czechy i Słowację (Епархија будимска, Budai Szerb Ortodox Egyházmegye)⁶⁶. Jej siedziba znajduje się w Szentendre – będącym w przeszłości, przez kilka wieków, centrum prawosławia południowych Słowian poza granicami Turcji.

Działa Diecezja Węgierska Patriarchatu Moskiewskiego (Венгерска епархија, Magyar Ortodox Egyházmegye)⁶⁷ i wspomniane wcześniej placówki kościołów rumuńskiego i bułgarskiego oraz Patriarchatu Ekumenicznego.

W 1926 r. powstał Kościół Prawosławny Czechosłowacji, w jurysdykcji Patriarchatu Serbii⁶⁸. Poza jego strukturami byli liczni w tym państwie imigranci rosyjscy i ukraińscy, należący do Rosyjskiego Kościoła Prawosławnego poza granicami⁶⁹. Wyznawcy prawosławia żyli przede wszystkim na Zakarpaciu.

Po II wojnie światowej w Czechosłowacji (pozbawionej już Rusi) zerwano łączność z Kościołem serbskim, nawiązano zaś z Moskwą. W 1946 r. ustanowiono w Pradze autonomiczny egzarchat. W 1951 r. Patriarcha Moskwy nadał Kościołowi Prawosławnemu Czechosłowacji autokefalię. Patriarcha Konstantynopola nie uznał praw Moskwy do takiej decyzji i dopiero w 1998 r. sam przyznał autokefalię⁷⁰.

Po rozpadzie Czechosłowacji postanowiono zachować jedność Kościoła, przyjęto zasadę, że metropolitami będą na zmianę arcybiskupi z Czech i Słowacji. Nosi dziś nazwę Kościół Prawosławny Ziemi Czeskich i Słowacji (Pravoslavná cirkve v českých zemích a na Slovensku, Pravoslávna cirkev v českých krajinách a na Slovensku)⁷¹.

⁶⁵ <http://patriarhia.ro>.

⁶⁶ Nie znalazłem strony internetowej.

⁶⁷ <http://hungary.orthodoxia.org>,

⁶⁸ P. Marek, *K problematice budování české pravoslavné církve v období první republiky*, „Studia Historica Brunensia”, nr 53, Brno 2006, s. 87-105; R. Žerelik, *Rola Serbskiej Cerkwi Prawosławnej w odrodzeniu prawosławia w międzywojennej Czechosłowacji*, w: M. Mróz, E. Stadtmüller (red.), *Historia – polityka – dyplomacja. Studia z nauk społecznych i humanistycznych*, Toruń 2010, s. 95-110.

⁶⁹ J.E. Zamojski, *„Biali” Rosjanie w Czechosłowacji; wielkie nadzieje i twarda rzeczywistość*, „Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej”, T. XLV: 2010, s. 319-337.

⁷⁰ J. Nováková, *Prawosławie, czyli poszukiwanie własnej tożsamości przez mniejszość eklezjalną na terenach Czechosłowacji*, „Zarządzanie w Kulturze” t. 17, z. 3, 2016, s. 285-293.

⁷¹ <http://www.pravoslavnacirkev.cz>; <http://www.orthodox.sk>.

W jego obrębie doszło do gorszących sporów. W kwietniu 2013 r. ówczesny metropolita został oskarżony o utrzymywanie związków z kilkoma kobietami, przyjść miało na świat dziesięcioro jego dzieci. Duchowny twierdził, że oskarżenia są bezpodstawne, niemniej, dla zachowania jedności Kościoła, zrezygnował z urzędu. W styczniu 2014 r. wybrany został nowy patriarcha Rościsław (Ondrej Gont), dotychczas biskup preszowski, lecz zastępujący patriarchę w okresie interregnum strażnik tronu patriarszego (*locum tenens*) Symeon (Radiwoj Jakovljevič), Czech pochodzenia serbskiego, arcybiskup ołomuniecko-brneński, uznał wybór za niekanoniczny i odmówił przekazania urzędu. W lutym 2015 r., za aprobatą Patriarchy Ekumenicznego, arcybiskup Symeon wyświęcił swego biskupa pomocniczego i powołał alternatywny Synod Kościoła Prawosławnego Czech i Słowacji. W styczniu 2016 r. Patriarcha ogłosił jednak metropolitę Rościslawa kanonicznym zwierzchnikiem Kościoła Ziemi Czeskich i Słowacji i dokonało się zjednoczenie pod jego kierownictwem.

Ponadto po dwie parafie posiadają na obszarze dawnej Czechosłowacji Patriarchat Moskiewski (podlegają bezpośrednio Patriarsze), Kościół Serbski (w obrębie diecezji budzińskiej) i rozłamowy kościół grecki, o którym dalej.

W Centralnej Europie działają też nieliczne przedstawicielstwa innych kościołów prawosławnych. Od lat 70. XX w. istnieje podległa patriarsze Antiochii Archidiecezja Niemiec i Europy Centralnej, skupiająca żyjących tu wiernych z Bliskiego Wschodu.

Rozłamowy wobec Kościoła Greckiego Święty Synod Protestujących (Ιερά Σύνοδος των Ενισταμένων, istnieje od 1985 r., nie zgadza się na unowocześnienie liturgii) posiada po jednej parafii w Czechach i Słowacji⁷². Współpracuje z tą strukturą wspomniany już Bułgarski Kościół Prawosławny Starego Stylu i podobny do niego kościół w Rumunii.

Kościół prawosławny w Polsce należał wcześniej do Patriarchatu Moskiewskiego, w 1924 r. uzyskał autokefalię, przyznaną – mimo protestów Moskwy – decyzją Patriarchy Ekumenicznego. Obecnie liczy ponad 500 tysięcy wiernych, ponadto z jego posługi korzysta kilkaset tysięcy Ukraińców, przybyłych do Polski w poszukiwaniu pracy.

W czerwcu 2016 r. obradował w mieście Chania na Krecie Święty i Wielki Sobór Kościoła Prawosławnego (nazywany też Soborem Wszechprawosławnym). Postanowiono m.in., że w jednym mieście może urzędować tylko jeden biskup prawosławny, do urzeczywistnienia tej zasady doprowadzić powinny konferencje biskupów w poszczególnych regionach⁷³. Pozwoli to, być może, uporządkować zagmatwane stosunki. Ale jest problem. Część sporów na obszarze Centralnej

⁷² <http://www.hsir.org/index-en.html>.

⁷³ *The Orthodox Diaspora*, https://www.holycouncil.org/official-documents/-/asset_publisher/VA0WE2pZ4Y0I/content/diaspora?_101_INSTANCE_VA0WE2pZ4Y0I_languageId=en_US.

Europy wynikała z rozbieżnych stanowisk patriarchów Konstantynopola i Moskwy – ten ostatni nie uznał decyzji Soboru.

*Наумкіна Світлана Михайлівна, доктор політичних наук, проф.,
завідувач кафедри політичних наук і права
Маслов Юрій Костянтинович, доктор політичних наук, доцент,
професор кафедри політичних наук і права,
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ПОЛІТИКИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

У 1980-і роки в Європі відбувається нова хвиля адміністративно-територіального реформування, яка отримує назву «новий регіоналізм» та спрямовується на зміну структури територіальної політики. Традиційно регіони виконували функції політико-адміністративної опори держави, були інструментом реалізації політики центральних органів виконавчої влади, отримуючи взамін захист та субсидії зі сторони центру. Новий регіоналізм змінює функції регіонів, перетворюючи їх в самостійних учасників міжнародних відносин.

Варто зазначити, що після здобуття незалежності та оголошення свого прагнення щодо інтеграції в Європейський Союз, адміністративно-територіальні реформи, до яких звернулися країни Центральної та Східної Європи, відбувалися в контексті західноєвропейської політики регіонального розвитку. Тому, за визначенням І. І. Бодрової, у ХХІ століття країни Європи увійшли зі значним досвідом адміністративно-територіальних реформ і сформованою архітектонікою адміністративно-територіального устрою [1].

Основними факторами, які спричинили появу нового регіоналізму і призвели до переосмислення ролі регіонів, на думку М. Новікова та О. Гайко, можна вважати збільшення мобільності капіталу і зростання регіональної ідентичності. Вплив транснаціональних корпорацій і зростання мобільності капіталу призвели до зниження ефективності господарського управління і адміністрування державними органами на місцях [2].

Окрім підвищення рівня мобільності капіталу відбулося зростання значення регіональної ідентичності, яке відбувалося як на базі традиційної культурної відмінності регіону (Каталонія, Країна Басків, Уельс), так і